

ПРАВОВІ ПРИНЦИПИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА ВИРОБНИЦТВІ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню принципів правового регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. В роботі наводиться класифікація принципів соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, а також детально аналізуються окремі принципи, які зазначені в ст.3 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Ключові слова: принципи права, соціальне страхування, нещасний випадок, професійне захворювання.

Постановка проблеми. Для вирішення практичних питань, які пов'язані з реформуванням системи соціального страхування працівників від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань в Україні, необхідно дослідити доктринальні положення, які стосуються принципів права соціального забезпечення, а також проаналізувати окремі принципи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання та запропонувати зміни до законодавства щодо формулювання окремих принципів.

Аналіз останніх досліджень. Питання принципів права у вітчизняній правовій науці розглядалися у наукових працях із загальної теорії права таких вчених, як Ю. П. Битяка, А. М. Колодія, С. П. Поребняка, П. М. Рабіновича, Ю. М. Тодики, М. В. Цвіка та багатьох інших. Окремі аспекти принципів права соціального забезпечення розглянуті в наукових роботах В. М. Андріїва, Б. І. Сташківа, Б. С. Стичинського, С. М. Сивак, Н. М. Стаховської, С. М. Прилипко. Особливої уваги заслуговує дисертаційне дослідження Т. З. Гарасиміва «Принципи права соціального забезпечення», а також О. В. Москаленко «Принципи соціального страхування в сучасних умовах господарювання». Проте комплексного дослідження принципів соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання досі не проводилося.

Метою статті є аналіз правових принципів соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання та роз-

робка змін до законодавства в частині формулювання окремих принципів зазначеного інституту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Принципи права – це основні, керівні положення, ідеї, що виражають сутність права як специфічного соціального регулятора. З одного боку, вони виражають закономірності права, його природу й соціальне призначення, а з другого – являють собою найбільш загальні правила поведінки, які прямо сформульовані в законі або виводяться з його змісту. У принципах права повинні відбиватися основні цінності, на які орієнтується право [1, с. 237].

Принципи є сполучною ланкою між основними закономірностями розвитку й функціонування суспільства й правової системи. Вони є соціальним явищем, як за джерелом виникнення, так і за змістом: їх виникнення зумовлюється потребами суспільного розвитку і у них відображаються закономірності суспільного життя [2, с. 145]. Завдяки принципам правова система адаптується до найважливіших інтересів і потреб людини й суспільства, стає сумісною з ними. Право будується і функціонує на основі принципів, які виражають його сутність і соціальне призначення [3, с. 68].

Правові принципи поділяються на властиві праву в цілому (загальноправові), його окремим галузям (галузеві) або групі суміжних галузей (міжгалузеві), а також принципи окремих інститутів.

Необхідно розрізняти принципи, притаманні праву соціального забезпечення як окремій галузі права, й принципи, властиві нормам права, що утворюють

самостійний інститут галузі (внутрішньогалузеві принципи або принципи окремих інститутів).

Під принципами права соціального забезпечення слід розуміти основні керівні положення (ідеї), які відбивають сутність, найважливіші особливості й ознаки, загальну спрямованість норм права соціального забезпечення, а також стратегічні напрями соціальної політики держави в реалізації соціально-економічних прав і свобод людини. На підставі цих принципів утворюються й реалізуються норми, які у своїй сукупності утворюють таку галузь, як право соціального забезпечення [2, с. 149–151]. Як зазначає Т. З. Гарасимів, принципи права соціального забезпечення – це такі вихідні засади, які відображають сутність суспільних відносин, що формують предмет цієї галузі [4, с. 11].

Правові ідеї і тенденції можуть вважатися основними принципами права соціального забезпечення лише тоді, коли вони відповідають певним вимогам. Це повинні бути саме такі правові ідеї, що спрямовані на регулювання суспільних відносин у сфері соціального забезпечення. Принципи права соціального забезпечення в загальному вигляді не сформульовані ні в Конституції України, ні в законодавстві про соціальне забезпечення. Але вони можуть бути виведені з аналізу і встановлення загальних, найбільш суттєвих рис фактичного змісту сукупності норм права соціального забезпечення.

До основних принципів права соціального забезпечення належать: загальність соціального забезпечення; різноманітність видів соціального забезпечення; забезпечення достатнього життєвого рівня для людини і її сім'ї; участь громадських об'єднань, що представляють інтереси громадян, у розробці, ухваленні й реалізації рішень з питань соціального забезпечення; обов'язковість сплати страхувальниками страхових внесків; гарантованість права на соціальне забезпечення; рівність прав і можливостей та заборона дискримінації [2, с. 151–163].

Т. З. Гарасимів називає такі принципи права соціального забезпечення: всезагальність права на соціальне забезпечення, визначення сфери суспільних відносин соціальним ризиком; гарантії соціального забезпечення на рівні не нижче прожиткового рівня в державі; переважаюча роль централізованого правового регулювання умов та порядку здійснення соціального забезпечення, державні гарантії реалізації права фізичної особи на соціальне забезпечення; диференціація умов та обсягу соціального забезпечення в Україні; солідарна відповідальність суб'єктів права на соціальне забезпечення; адресність соціального забезпечення в Україні [4, с. 11].

Принципами окремих інститутів права соціального забезпечення є основні начала, вихідні ідеї, які характеризують відповідну групу суспільних від-

носин, що входять до предмета цієї галузі права [2, с. 151].

Принципами правового регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування О. В. Москаленко вважає об'єктивно зумовлені й розроблені з урахуванням наукових досягнень керівні правові засади реалізації цієї організаційно-правової форми соціального забезпечення, що визначають її загальну спрямованість, зміст і характерні особливості [5, с. 37].

На думку О. О. Гаврилової, під принципами загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання слід розуміти базові керівні ідеї, засади, які визначають сутність і спрямованість зазначеного виду соціального страхування та лежать в основі соціального захисту, охорони життя та здоров'я осіб, які постраждали під час виконання своїх трудових (посадових) обов'язків у разі настання нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, а також їх матеріального забезпечення за рахунок коштів Фонду соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання України [6, с. 37].

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (далі – Закон) у ст. 3 перелічує загальні принципи соціального страхування [7].

1. *Принцип законодавчого визначення умов і порядку здійснення соціального страхування.* Відповідно до п. 6 ст. 92 Конституції України виключно тільки законами України визначаються основи соціального захисту, форми та види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці й зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки [8]. Відповідно Законом встановлені основи соціального страхування, його види, принципи збирання, акумуляції та направлення коштів на соціальні потреби; порядок надання фінансової та медичної допомоги непрацездатним. Нормативними актами закріплюються умови надання різних видів матеріального забезпечення та їх розміри, а також встановлюються соціальні стандарти тощо. Підзаконними актами лише закріплюється механізм реалізації людиною наданого їй законом права на відповідний вид забезпечення [9, с. 132].

2. *Обов'язковість страхування осіб відповідно до видів соціального страхування та можливості добровільності страхування у випадках, передбачених законом.* У цьому принципі відображено особливість методу правового регулювання відносин, що виникають у сфері соціального забезпечення, а саме поєднання диспозитивності та імперативності. Стаття 35

Закону містить перелік осіб, які підлягають обов'язковому страхуванню від нещасного випадку та професійного захворювання.

Обов'язковість страхування передбачає, що для страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування здійснюється в безособовій формі. Всі особи, перелічені у ст. 35 Закону, вважаються застрахованими з моменту набрання чинності цим Законом незалежно від фактичного виконання страхувальниками своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків.

Частина 3 ст. 35 Закону передбачає лише одну категорію осіб, які можуть добровільно застрахуватися від нещасного випадку – це члени особистого селянського господарства.

3. *Надання державних гарантій реалізації застрахованими особами своїх прав.* На думку М. І. Іншина, під гарантіями слід розуміти всю сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, спрямованих на справжню реалізацію прав і свобод громадян, на усунення можливих причин і перешкод їх неповного або неналежного здійснення і захист прав від порушень [10, с. 83].

Цей принцип є конкретизацією галузевого принципу права соціального забезпечення та відображає одну із сутнісних характеристик державного соціального страхування. Відповідно до нього держава бере на себе відповідальність за забезпечення постраждалих, а також має забезпечувати нагляд і контроль за тим, як страхувальник виконує свої обов'язки по перерахуванню передбачених законом страхових внесків та гарантувати виплату страхового забезпечення громадянам.

У статті 55 Конституції України зазначається, що будь-які права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на звернення до суду для захисту своїх прав. Відповідно до ст. 54 Закону держава здійснює нагляд за додержанням страхувальниками та Фондом соціального страхування законодавства про соціальне страхування. Частина 3 ст. 10 Закону передбачає відповідальність Фонду соціального страхування України за невиконання або неналежне виконання умов страхування.

4. *Обов'язковість фінансування Фондом витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг.* Стаття 10 Закону закріплює обов'язок Фонду забезпечувати фінансування та виплачувати матеріальне забезпечення, страхові виплати і надавати відповідні соціальні послуги; здійснювати контроль за дотриманням порядку використання страхувальником страхових коштів; контролювати правильність витрат за соціальним страхуванням та ін.

5. *Формування та використання страхових коштів на засадах солідарності та субсидування.* Цей принцип означає, що Фонд соціального страхування України є єдиним накопичувачем страхових коштів, який в основному формується за рахунок страхових внесків роботодавців. Тобто роботодавці не створюють свої страхові фонди, а користуються єдиним національним Фондом соціального страхування України. Так само здійснюється і витрачання коштів – незалежно від внесків роботодавців виплати усім здійснюються на рівних умовах.

Принцип солідарності передбачає, що особа не існує сама по собі, у задоволенні інтересу кожного громадянина заінтересований не лише він сам, а й всі громадяни. Завдяки солідарності людина отримує соціальне забезпечення у разі необхідності за правом, а не через милість чи благодійність. Солідарність – це коли працездатний утримує непрацездатного [11, с. 83–84].

Принцип субсидування впливає з того, що саме держава є організатором загальнообов'язкового соціального страхування. Тому вона як гарант стабільності фінансової системи цього страхування асигнує з Державного бюджету кошти для покриття певних виплат у разі нестачі коштів Фонду [12, с. 79].

6. *Диференціація розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу.* Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» здійснює правове регулювання двох видів страхування: страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та страхування від нещасного випадку на виробництві. Стаття 3 зазначеного Закону перелічує принципи, які притаманні обом видам страхування. Проте на, наш погляд, принцип диференціації розміру виплати допомоги залежно від страхового стажу стосується лише страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, оскільки розміри грошових виплат постраждалим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання не залежать від страхового стажу. Тому вважаємо за необхідне або взагалі видалити цей принцип зі ст. 3 Закону, або конкретизувати його, зазначивши, що йдеться лише про допомогу у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, яка не пов'язана з нещасним випадком на виробництві.

7. *Диференціювання страхового тарифу з урахуванням умов і стану безпеки праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності на кожному підприємстві.* Відповідно до ст. 21 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування розмір єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для страхувальників, які використовують найману працю, визначається залежно від класу професійного ризику виробництва [13]. Клас професій-

ного ризику виробництва визначається відповідно до Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності [14].

На наш погляд, застосування диференційованих тарифів вимагає закріплення принципу професійної солідарності. Адже відповідно до принципу професійної солідарності сума витрат на забезпечення по окремих видах економічної діяльності не повинна перевищувати суму зібраних страхових внесків. У багатьох країнах вважають, що запорукою ефективності досліджуваного виду соціального страхування є його побудова за принципом галузевої солідарності. У Німеччині соціальне страхування з моменту появи було організовано за професійною ознакою, страхові товариства створювалися для роботи в окремих галузях [15, с. 264]. Впровадження професійної солідарності може стати значним кроком на шляху формування іншого розуміння соціального страхування, в якому воно виступатиме як предмет соціального партнерства і елемент громадянського суспільства, оскільки прагнення знизити свої витрати на страхування буде пов'язано для роботодавця не лише з проведенням профілактичних заходів на власному виробництві, але і з необхідністю виробити єдині для галузі стандарти охорони праці. У свою чергу, це дасть імпульс для розвитку об'єднань роботодавців та об'єднань працівників.

8. *Економічна заінтересованість суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці.* Цей принцип пов'язаний з попереднім та втілюється у ст. 25 Закону України «Про охорону праці» [16], де зазначено, що при розрахунку розміру страхового внеску для кожного підприємства Фондом соціального страхування України, за умови досягнення належного стану охорони праці і зниження рівня або відсутності травматизму і професійної захворюваності внаслідок впровадження роботодавцем необхідних профілактичних заходів, може бути надано знижку або надбавку до розміру страхового внеску за високий рівень травматизму і професійної захворюваності та неналежний стан охорони праці. Проте, на жаль, механізм встановлення таких знижок або надбавок не розроблений, а тому це положення не діє. На нашу думку, принцип економічної заінтересованості суб'єктів страхування в поліпшенні умов і безпеки праці «запрацює» тоді, коли до змісту Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [17] будуть внесені положення, які встановлюватимуть порядок надання зазначених знижок або надбавок до розміру страхового тарифу залежно від безпосередньої кількості нещасних випадків за звітний період.

Варто звернути увагу на те, що принцип передбачає економічну заінтересованість усіх суб'єктів страхування. А суб'єктами страхування, крім стра-

хувальника, є також застрахований, інші особи, які мають право на отримання забезпечення в разі його смерті, і страховик. Яким чином створюється економічна заінтересованість цих суб'єктів? Чи повинна вона створюватися? Абсурдно говорити про економічну заінтересованість членів сім'ї загиблого в зниженні виробничого травматизму. Цей принцип може поширюватися тільки на тих учасників соціально-страхових правовідносин, які можуть безпосередньо впливати на умови і безпеку праці. У першу чергу це, звичайно, стосується страхувальника. Відносно застрахованого можна припустити, що неповне відшкодування шкоди, передбачене в Законі, є тим механізмом, який робить економічно вигідним для нього знизити ризик нещасного випадку. Звісно ж, що цього все ж недостатньо, і потрібне введення у Закон додаткових норм, що будуть створювати економічну заінтересованість застрахованих у зниженні виробничого травматизму і захворюваності.

Розглядуваний принцип, як і попередній, не є правовим принципом цього інституту права соціального забезпечення, їх скоріше можна розглядати як економічний принцип, що забезпечує вирішення важливих соціальних завдань. За допомогою побудови всієї системи страхування від виробничих ризиків на основі даного принципу вирішується завдання попередження нещасного випадку і професійного захворювання.

9. *Цільове використання коштів страхування від нещасного випадку.* Кошти, що надходять від сплати єдиного внеску, застосування фінансових санкцій та інших джерел відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» не включаються до Державного бюджету України та використовуються тільки за цільовим призначенням. При цьому єдиний внесок не входить до системи оподаткування [17], але залишається незрозумілою приналежність коштів Фонду соціального страхування України. На нашу думку, тільки визнання їх власністю суб'єктів страхування може закрити доступ до нецільового використання цих коштів з боку держави.

Цільовим використанням коштів слід вважати виплату матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг, фінансування заходів з профілактики страхових випадків, передбачених Законом та ін.

10. *Принцип відповідальності роботодавців та Фонду за реалізацію права застрахованої особи на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за цим Законом.* Відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону Фонд несе відповідальність за шкоду, заподіяну з його вини застрахованим особам внаслідок несвоєчасної або неповної виплати матеріального забезпечення, страхових виплат, ненадання або несвоєчасне надання соціальних послуг, передбачених Законом.

У свою чергу ч. 5 ст. 15 Закону зазначає, що роботодавець несе відповідальність за порушення порядку використання коштів Фонду, несвоєчасне або неповне їх повернення, а також за несвоєчасне подання або неподання необхідних відомостей; подання недостовірних відомостей про використання коштів Фонду; за шкоду, заподіяну застрахованим особам або Фонду внаслідок невиконання або неналежного виконання обов'язків, передбачених законодавством.

Варто зазначити, що деякі вчені виділяють й інші принципи соціального страхування від нещасного випадку на виробництві. Так О. В. Москаленко, окрім вказаних у Законі, до основних принципів страхування від нещасного випадку включає також доступність загальнообов'язкового державного соціального страхування [18, с. 81], рівність осіб у праві на цей вид соціального страхування, забезпечення рівня життя, не нижчого за прожитковий мінімум, установлений законом, соціальне партнерство в управлінні й нагляді за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням, гласність діяльності страховиків [5, с. 37].

На нашу думку, перелік законодавчо закріплених принципів соціального страхування необхідно

доповнити також принципом самоврядування, який полягає в незалежності страхових коштів від державного управління. Держава керує опосередковано шляхом видання законодавчих актів, встановлюючи певні рамки та умови управління та функціонування, але при цьому в прямому управлінні участі не бере. Самоврядування передбачає, що всі учасники системи страхування, тобто застраховані, страхувальники та страховики, несуть рівною мірою відповідальність за управління страховим фондом. При цьому участь застрахованих і роботодавців в управлінні страховим фондом, безсумнівно, може сприяти послабленню конфліктів у соціальній сфері.

Висновки. Таким чином, на підставі проведеного аналізу закріплених у законодавстві принципів соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, пропонується доповнити цей перелік принципом самоврядування, який передбачає, що всі учасники системи страхування, тобто застраховані, страхувальники та страховики, несуть рівною мірою відповідальність за управління страховим фондом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Теория государства и права / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. Москва: ИНФРА-М – НОРМА, 1997. 570 с.
2. Занфірова Т. А., Іншин М. І., Прилипко С. М. Право соціального забезпечення в Україні : підруч. Харків : ФІНН, 2012. 640 с.
3. Дмитриева И. К. Основные принципы трудового права: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Москва, 2004. 620 с.
4. Гарасимів Т. З. Принципи права соціального забезпечення України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2002. 20 с.
5. Москаленко О. В. Принципи соціального страхування в сучасних умовах господарювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2013. 39 с.
6. Гаврилова О. О. Правове регулювання загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2015. 221 с.
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. *Урядовий кур'єр: Орієнтир*. 1999. № 45.
8. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
9. Сташків Б. І. Теорія права соціального забезпечення. Київ : Знання, 2005. 405 с.
10. Іншин М. Юридичні гарантії як фактор стабільності та підвищення ефективності службово-трудої діяльності державних службовців. *Право України*. 2004. № 5. С. 83–87.
11. Прилипко С. М. Солідарні засади у соціальному забезпеченні. *Право України*. 2003. №1. С. 83–85.
12. Юровська В. В. Правове регулювання відносин в системі загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2005. 218 с.
13. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14 січня 1998 р. № 16/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 23. Ст. 121.
14. Про затвердження Порядку визначення класу професійного ризику виробництва за видами економічної діяльності: постанова Каб. Міністрів України від 8 лютого 2012 р. № 237. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 70.

15. Оути Э., Пабст Б., Рикке В. Системы обязательного социального страхования от несчастных случаев на производстве и профессиональных заболеваний: Российский опыт сквозь призму зарубежного / под общ. ред. Г. П. Дегтярева. Москва: Просвещение, 2003. 447 с.
16. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 49. Ст. 668.
17. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 8 липня 2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
18. Москаленко О. В. Доступність як принцип загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні. *Право та інноваційне суспільство*. 2014. №1(2). С. 77–84.

REFERENCES

1. Teoriya gosudarstva i prava. V. M. Korel'skogo, V. D. Perevalova (Ed.). (1997). Moskva: INFRA·M - NORMA. [in Russian].
2. Zanfirova T. A., Inshyn M. I., Prylypko S. M. (2012). Pravo sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini. Kharkiv: FINN [in Ukrainian].
3. Dmitriyeva I. K. (2004). Osnovnyye printsipy trudovogo prava. *Doctor's thesis*: 12.00.05. Moskva [in Russian].
4. Harasymiv T. Z. (2002). Pryntsyipy prava sotsialnoho zabezpechennia Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*: 12.00.05. Kyiv [in Ukrainian].
5. Moskalenko O. V. (2013). Pryntsyipy sotsialnoho strakhuvannia v suchasnykh umovakh hospodariuvannia. *Extended abstract of Doctor's thesis*: 12.00.05. Kyiv [in Ukrainian].
6. Havrylova O. O. (2015). Pravove rehuliuвання zahalnooboviazkovoho derzhavnogo sotsialnoho strakhuvannia vid neshchasnoho wypadku na vyrobnytstvi ta profesiinoho zakhvoriuvannia. *Candidate's thesis*: 12.00.05. Kyiv, 2015. [in Ukrainian].
7. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 23 veresnia 1999 r. № 1105-KhIV. (1999). *Uriadovyi kurier: Oriientyr – Government Courier: Landmark*, № 45 [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].
9. Stashkiv B. I. (2005). Teoriia prava sotsialnoho zabezpechennia. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
10. Inshyn M. (2004). Yurydychni harantii yak faktor stabilnosti ta pidvyshchennia efektyvnosti sluzhbovo-trudovoi diialnosti derzhavnykh sluzhbovtziv. *Pravo Ukrainy - Law of Ukraine*, 5, 83–87 [in Ukrainian].
11. Prylypko S. M. (2003). Solidarni zasady u sotsialnomu zabezpechenni. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 1, 83–85 [in Ukrainian].
12. Yurovska V. V. (2005). Pravove rehuliuвання vidnosyn v systemi zahalnooboviazkovoho derzhavnogo sotsialnoho strakhuvannia na випадок bezrobittia. *Candidate's thesis*: 12.00.05. Kharkiv [in Ukrainian].
13. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 14 sichnia 1998 r. № 16/98-VR. (1998). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 23, art. 121 [in Ukrainian].
14. Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia klasu profesiinoho ryzyku vyrobnytstva za vydamy ekonomichnoi diialnosti: postanova Kab. Ministriv Ukrainy vid 8 liutoho 2012 r. № 237. (2012). *Uriadovyi kurier - Government Courier*, 70 [in Ukrainian].
15. Outi E., Pabst B., Rikke V. (2003). Sistemy obyazatel'nogo sotsialnoho strakhovaniya ot neschastnykh sluchayev na proizvodstve i professionalnykh zabolevaniy: Rossiyskiy opyt skvoz prizmu zarubezhnogo. G. P. Degtyareva (Ed.). Moskva: Prosveshcheniye [in Russian].
16. Pro okhoronu pratsi: Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 1992 r. № 2694-XII. (1992). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 49, art. 668 [in Ukrainian].
17. Pro zbir ta oblik yedynoho vnesku na zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 8 lypnia 2010 r. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> [in Ukrainian].
18. Moskalenko O. V. (2014). Dostupnist yak pryntsyyp zahalnooboviazkovoho derzhavnogo sotsialnoho strakhuvannia v Ukraini. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo - Law and innovative society*, 1(2), 77–84 [in Ukrainian].

СОЛОВЬЁВ АЛЕКСЕЙ

кандидат юридических наук, ассистент кафедры трудового права
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПРАВОВЫЕ ПРИНЦИПЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ ОТ НЕСЧАСТНОГО СЛУЧАЯ НА ПРОИЗВОДСТВЕ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЗАБОЛЕВАНИЯ

Статья посвящена исследованию принципов правового регулирования общеобязательного государственного социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания. В работе приводится классификация принципов социального страхования от несчастного случая на производстве и профессионального заболевания, а также подробно анализируются отдельные принципы, указанные в ст. 3 Закона Украины «Об общеобязательном государственном социальном страховании».

Ключевые слова: принципы права, социальное страхование, несчастный случай, профессиональное заболевание.

SOLOVIOV OLEKSII

PhD, Assistant of the Department of Labor Law of Yaroslav Mudryi National Law University

LEGAL PRINCIPLES OF SOCIAL INSURANCE AGAINST AN ACCIDENT AT WORK AND AN OCCUPATIONAL DISEASE

Problem setting. To address practical issues related to the reform of the social insurance system for accidents at work and occupational diseases in Ukraine, it is necessary to explore doctrinal provisions relating to the principles of social security law, as well as to analyze certain principles of social insurance against accidents at work and occupational diseases and propose changes to the legislation to formulate certain principles.

Target of research. The purpose of this article is to analyze the legal principles of social insurance against accidents at work and occupational diseases and to develop changes to the legislation in terms of formulating certain principles of this institution.

Analysis of recent researches and publications. Issues of principles of law in domestic legal science were considered in scientific works on the general theory of law of such scientists as Yu. P. Bytyak, A. M. Kolodii, S. P. Porebnyak, P. M. Rabinovych, Yu. M. Todyka, M. V. Cvik and many others. Some aspects of the principles of social security law are considered in the scientific works of V. M. Andreev, B. I. Stashkiv, B. S. Stychinsky, S. M. Sivak, N. M. Stakhovskaya, S. M. Prilipko. The dissertation researches of T. Z. Garasimov “Principles of the law of social security”, and also O. V. Moskalenko “Principles of social insurance in modern conditions of management” deserves special attention. However, a comprehensive study of the principles of social insurance against accidents at work and occupational diseases has not been conducted.

Article’s main body. The article is devoted to the study of the principles of legal regulation of compulsory state social insurance against accidents at work and occupational diseases. The notion of the principles of law is analyzed, in particular, it is noted that the principles of law are the basic, guiding positions, ideas that express the essence of law as a specific social regulator. It is emphasized that legal principles are divided into the inherent law as a whole (common law), its individual branches (sectoral) or a group of related industries (intersectoral), as well as the principles of individual institutions.

The paper analyzes in detail some of the principles specified in Article 3 of the Law of Ukraine “On Compulsory State Social Insurance”: the principle of legislative definition of the conditions and procedure for social insurance; compulsory insurance of persons in accordance with the types of social insurance and the possibility of voluntary insurance in cases provided by law; providing state guarantees for the realization of their rights by insured persons; formation and use of insurance funds on the basis of solidarity and subsidies, etc.

Conclusions and prospects for the development. Based on the analysis of the principles of social insurance against accidents at work and occupational diseases enshrined in the legislation, it is proposed to supplement this list with the principle of self-government, which stipulates that all members of the insurance system, ie insured and insurers, are equally responsible for insurance fund management.

Keywords: principles of law, social security, social insurance, accident, occupational disease.